

KİTABXANAÇILAR KÜTLƏVİ MÜTALİƏNİN
TƏŞKİLATÇISIDIR

S.M.RZAYEV

Bakı Dövlət Universiteti

Məqalədə ölkə miqyasında kütləvi mütalənin təşkilində kitabxanaların və kitabxanaçıların rolundan söhbət açılır.

İnkişaf etmiş hər bir ölkədə cəmiyyət üzvlərinin fəal həyat mövqeyinə qoşulmasına xüsusi əhəmiyyət verilir. Bunun üçün isə cəmiyyət üzvlərinin hər birinin intellektual imkanı, geniş dünyagörüşü olmalıdır. Ona görə də insanın hərtərəfli və harmonik inkişafı bəşəriyyətin həll etmək istədiyi vacib problemlərdən biridir. İnsanın hərtərəfli inkişafı təbiətin və cəmiyyətin inkişaf qanunlarını, eləcə də insanın mənəvi dünyasını, ümumi əxlaq normalarını araşdırıb dərk etmək zəminində formalaşır. İnsanın nəyi isə dərk etmək tələbatı, öyrənmək, mütaləyə müraciət etmək zərurəti yaradır.

Məlumdur ki, təhsil müvəqqəti xarakter daşıya bilməz. İnsan yaşdan-yaşa keçdikcə onun ətraf aləmə, təbiətin və cəmiyyətin müxtəlif hadisələrinə, eləcə də onların müxtəlif qanunlarını mənimsəməyə meyli davam edir. Bu sahədə məlumatlar qazandıqca onda yeni-yeni məlumatlar əldə etmək istəyi yaranır. Ona görə də mütalə etmək işi də müntəzəm davam edir. Bununla da insanlarda fasiləsiz təhsil ehtiyacı anlayışı yaranır.

Bir cəhəti qeyd edək ki, tədqiqat işində əsas problem kitabxanaların kütləvi təşkilatçısı olması və mütalənin vasitəsilə şəxsiyyətin formalaşması məsələsi olduğu üçün şəxsiyyət anlayışının bir qədər mahiyyətinə varmaq lazım bildik. Çünki kitabxanaçı şəxsiyyət anlayışını dərk etməklə onun inkişaf qanunauyğunluqlarını öyrənmək, formalaşmasında başqa amillərlə bərabər mütalənin rolunu, onun təsir mexanizmini mənimsəyir. Nəticədə bu sahədəki məlumatlar oxucularla iş prosesində hər bir fərdin mütaləsinə istiqamət verərək kitabxanaçının köməyinə gəlir.

Şəxsiyyət müxtəlif bilik sahələri tərəfindən öyrənilir. Sosioloji təhlil şəxsiyyətə sosial sistem kimi yanaşır, onun sosiallaşması prosesinin yollarını və mərhələlərini araşdırır, sosial fəaliyyət və davranış mexanizmlərini təhlil edir, bu proseslərdə sosial amillərin rolunu aşkara çıxarır. Şəxsiyyətin sosial məzmununu araşdırarkən birinci növbədə “fərd” və “şəxsiyyət” anlayışının fərqi varmaq lazım gəlir. Çünki fərdin şəxsiyyətə çevrilməsi prosesini bunsuz izah etmək çətin olar. Məlumdur ki, insan fərd kimi öyrənməyə, araşdırmağa, məqsədyönlü mütaləyə başlayır, nəticədə şəxsiyyətə çevrilir.

“Fərd” dedikdə bu və ya digər sosial birlik formasının ayrıca bir nümayəndəsi nəzərdə tutulur. Bu anlayış insanın real həyatının və fəaliyyətinin xüsusiyyətlərini ifadə edir. Şəxsiyyət anlayışı isə bundan fərqli olaraq insanın konkret mahiyyətini göstərir, onda yaşadığı cəmiyyətin sosial əhəmiyyət kəsb edən cəhətləri və sosial münasibətləri mərkəzləşmiş şəkildə təcəssüm olunur. Şəxsiyyətlər öz-özünə yaranmır, mövcud cəmiyyətin sosial münasibətləri sisteminin məhsulu kimi çıxış edir. Bununla belə şəxsiyyət heç də sosial mühitin passiv nəticəsi deyildir, o özünün praktik fəaliyyətində həmin mühitə fəal dəyişdirici təsir göstərir. “Şəxsiyyət” anlayışı biososial varlıq olan insanın ancaq sosial tərəfini ifadə edir. Şəxsiyyət yüksək zəkalılığı, öz hərəkət və davranışı üçün məsuliyyət hissini, şəxsi ləyaqət və başqa yüksək mənəvi keyfiyyətləri özündə təcəssüm etdirən insandır. Şəxsiyyət müstəqil, sosial cəhətdən fəal olan adamdır. Şəxsiyyətin başlıca cəhəti onun sosial fəaliyyətidir (1, 55).

İnsan anadan fərd kimi doğulur, tədricən şəxsiyyət kimi formalaşır. Lakin fərd passiv şəkildə şəxsiyyətə çevrilə bilməz. Bu sahədə inkişaf yalnız idraki fəallıq şəraitində baş verə bilər. Şəxsiyyətin idraki fəallığının mənbəyini onun mənəvi tələbatı təşkil edir. Mənəvi tələbat insanı müəyyən tərzdə və müəyyən istiqamətdə iş görməyə təhrik edir. Tələbat şəxsiyyətin idraki fəallığının mənbəyi kimi meydana çıxır, yəni şəxsiyyətin idraki fəallığı mənəvi və maddi tələbatların təmin olunması istəyi ilə təzahür edir. Bir cəhəti qeyd edək ki, insanın mənəvi tələbatı yalnız mütləliə vasitəsilə ödənilə bilər. Bu baxımdan insanların, xüsusilə ayrı-ayrı fərdlərin idraki fəallığının yaranmasında, eləcə də fəallaşma ilə əlaqədar mənəvi tələbatlarının ödənilməsində kitabxanalar mühüm rol oynamaq imkanına malikdir.

Burada sual olana bilər ki, fərdin idraki cəhətdən fəallaşmasında kitabxana hansı imkana malikdir? Onu deyək ki, kitabxanalarda təşkil olunan kitab təqdimatları, kitab müzakirələri, elmi konfranslar, ədəbiyyat, incəsənət xadimləri, eləcə də görkəmli elm xadimləri ilə görüşlər, ədəbi-bədii gecələr, disputlar hər bir iştirakçıda müəyyən mənəvi tələbat yaradır, hər hansı sahəyə və yaxud məsələyə olan marağını da gücləndirir. Bu maraq isə mütləliə tələbatı yaradır. Sabit və dərin marağa əsaslanan müntəzəm, şəxsi təhsil mütləliəsi şəxsiyyətin formalaşması üçün mühüm amil olur. Fərdin kamil şəxsiyyətə çevrilməsi onun təbiətin və cəmiyyətin inkişaf qanunlarına bələd olması zəminində baş verə bilər. Bu isə hər bir fərdin təbiətin və cəmiyyətin inkişaf qanunlarından bəhs edən müxtəlif məzmunlu ədəbiyyata müraciəti, yəni bu sahədəki elmlərin sirlərinə bələd olmaq üçün şəxsi təhsillə məşğul olmasıdır.

Bir cəhəti qeyd edək ki, heç bir ali təhsil müəssisəsi, heç bir ali məktəb proqramı insana təbiətin və cəmiyyətin inkişaf qanunları haqqında lazımı bilikləri verə bilməz. Çünki məhdud zaman çərçivəsi üçün hazırlanan təhsil proqramları bu sahədəki problemləri bütövlükdə əhatə edə bilməz. Bunun üçün böyük bir dövr ərzində çoxcəhətli və rəngarəng mütləliə etmək lazımdır.

Çoxcəhətli və rəngarəng mütaliə isə vaxtaşırı deyil, müntəzəm, yəni fasiləsiz olmalıdır. Elmlərin daim inkişafda olması, inteqrasiyası və differensiasiyası şəraitində müvafiq elmlərin inkişafını izləyən fasiləsiz şəxsi təhsil olmadan heç bir mənəvi inkişafdan, heç bir yetkin formalaşmadan söhbət gedə bilməz.

Onu da deyək ki, mənəvi inkişaf, şəxsiyyətin formalaşması insanın bütün ömrü boyu davam edir. Əgər hər hansı bir şəxs özünün orta yaşlarında belə özünü yetkin şəxsiyyət hesab edib öyrənməkdən, mütaliə etməkdən uzaqlaşarsa, az vaxtdan sonra ətrafdakılar onun şəxsiyyətindəki mövcud çatışmazlığı aydın hiss edəcəklər. Çünki zaman, dövr dəyişdikcə həm elmi tərəqqi öz yerində qalmır, həm də davranış normaları, ünsiyyət formaları, həyata baxışlar dəyişir. Odur ki, insan ömrü boyu fasiləsiz olaraq bilik almağa, bunun üçün isə şəxsi təhsilə müraciət etməlidir.

Fasiləsiz şəxsi təhsil həm uşaqlar və gənclərə, həm də yaşlılara eyni dərəcədə vacib sayılır. Sivil ölkələrdə, eləcə də qloballaşan dünyada fasiləsiz təhsilin vacibliyi geniş vüsət almışdır. Bu baxımdan “Yaşlılar haqqında Hamburg Bəyannaməsi”ndə deyilir: “Yaşlıların təhsili formal və ya digər təlimin inkişaf edən proseslərinin tam kompleksini özündə əks etdirir və bu proseslərin köməkliyi ilə, məxsus olduqları cəmiyyətdə yaşlı hesab edilən insanlar öz bacarıqlarını inkişaf etdirir, biliklərini zənginləşdirir, texniki və peşə ixtisaslarını təkmilləşdirir və ya bunları özlərinin və məxsus olduqları cəmiyyətin tələbatlarının təmin olunması üçün yeni istiqamətdə tətbiq edirlər. Yaşlıların təhsili formal və fasiləsiz təhsili qeyri-formal və qeyri-rəsmi, həmçinin ikinci dərəcəli təhsillərin tam aspektini əhatə edir. Bu təhsillər öyrənmək və çoxmədəniyyətli olan, nəzəriyyə və təcrübəyə söykənən yanaşmaları qəbul edən cəmiyyətdə mövcuddur” (2).

Bu bəyannamədə yaş, ixtisas və peşəsindən asılı olmayaraq hər bir fərdin formalaşmasında və kamil şəxsiyyətin yaşadığı cəmiyyət üçün lazımlı bir insan ola bilməsində fasiləsiz şəxsi təhsilin mühüm amil olduğu göstərilir. Bu fikirlər “Fasiləsiz təhsil haqqında Avropa Birliyinin Memorandum”unda bir daha əsaslandırılır. Memorandumun məqsədi açıqlanarkən deyilir: “2000-ci ilin mart ayında Lissabonda keçirilmiş Avropa Sammiti Avropa Birliyinin siyasətinin və təcrübəsinin müəyyən edilməsində dönüş anı olmuşdur”.

Beləliklə, şəxsiyyətin formalaşmasında şəxsi təhsil mütaliəsinin tərkib hissəsi olan fasiləsiz təhsilin əsaslı rol oynaması artıq bütün dünyada birmənalı şəkildə etiraf olunur. Belə ki, cəmiyyətin ümumi inkişafı xatirinə yaşından asılı olmayaraq hər bir fərdin, eləcə də yaşlı insanların fasiləsiz şəxsi təhsillə məşğul olması vacib bilinərək, hər bir ölkədə bunun üçün lazımi şəraitin yaradılması qərarlaşdırılır. Təsadüfi deyildir ki, fasiləsiz şəxsi təhsil haqqında Avropa Birliyinin Lissabon Sammitindən sonra respublikamızın paytaxtı Bakı şəhərində 2003-cü il sentyabrın 12-13-də “Yaşlıların təhsilinə dair” Birinci Milli Konfrans keçirilmiş və bu sahədə geniş bəyannamə qəbul edilmişdir (3).

Bununla əlaqədar görək tədris ədəbiyyatında fasiləsiz təhsilin aid olduğu şəxsi-təhsil anlayışı necə izah olunur? Şəxsi-təhsil ümumi və peşə təhsilinin fasiləsiz davamı olub, mütaliənin və başqa informasiya mənbələrinin köməyi ilə şəxsiyyətin mənəvi inkişafında mövcud boşluqların doldurulmasıdır (4, 43).

Bu cəhətdən fasiləsiz şəxsi-təhsilin rəsmi təhsildən fərqli cəhətlərini izah edərkən qeyd etmək lazımdır ki, fasiləsiz şəxsi-təhsil şəxsiyyətin mənəvi tələbatına müvafiq öyrənmək obyektini olan problemlərin sərbəst seçilməsi, informasiya mənbələri ilə müstəqil işləmək, bilik səviyyəsini yüksəltməkdir. Fasiləsiz şəxsi təhsildə heç bir məcburi yüksəlmə olmur. Bununla belə bu cür əqli fəaliyyət şəxsi marağa, meylə əsaslanmaqla bərabər, ictimai tələbatla şərtlənməlidir. Çünki ictimai tələbatla uyğun olmayan maraq, meyl və bu sahədə göstərilən fəaliyyətin nə şəxsi, nə də ictimai səmərəsi olmaz.

Kitabla ünsiyyət, ədəbiyyatın qavranılma formaları barədə müxtəlif fikirlər söylənilsə də, mütaliə nəzəriyyəsi, onun elmi metodoloji xüsusiyyətləri elm aləmində hələ əsaslı şəkildə formalaşmamışdır. Bu da çox güman ki, onun bir çox elmlərin maraq dairəsində, o cümlədən fəlsəfə, sosiologiya, psixologiya, pedaqogika, filologiya, kitabxanaşünaslıq elmləri üçün tədqiqat obyektini olmasından irəli gəlir. Odur ki, mütaliənin proses və yaxud incəsənətin bir növü olub-olmadığını müəyyənləşdirmək üçün adları çəkilən elm sahələrində mütaliə barədə mövcud biliklərin inteqrasiya edilməsi zəruridir.

Göründüyü kimi mütaliə problemləri ilə bilavasitə məşğul olan elmlər insan, insan təbiəti, cəmiyyət, bir sözlə, insanla bağlı olan bütün amillərlə üzvi surətdə əlaqədardır. Buna görə də mütaliənin özünün tədqiqat obyektindən biri kimi insan, şəxsiyyət və onun şüurunu, cəmiyyətdə tutduğu mövqeyi və həyat fəaliyyəti növünü götürmək məqsədəuyğun hesab edilə bilər.

Yüksək elmi-texniki nailiyyətlər, baş verən ictimai-siyasi hadisələr, daim dəyişən iqtisadi-sosial şərait informasiyanın işıq surəti ilə yayılmasını şərtləndirən amillərin get-gedə çoxalıb inkişaf etməsi, informasiya daşıyıcılarından ən qədim və əldə olunmasına görə hələ də ən əlverişli hesab edilən kitaba fərqli münasibətlər formalaşdırmışdır. İnformasiyanın vaxtında, operativ olaraq çatdırılması, yayılması baxımından kütləvi informasiya vasitələrindən, xüsusilə televiziya və radiodan, İnternet və digər texniki nailiyyətlərdən geri qalan kitab insanda yüksək intellektual səviyyə formalaşdırması cəhətdən əvəzsizdir və məhz bu sahədə ona hələ də alternativ yoxdur.

Hansı fəaliyyət növü ilə məşğul olmasından, sosial-iqtisadi vəziyyətdən, hansı yaş qrupuna daxil olmasından asılı olmayaraq mütaliə hər bir insanın həyatında həyatı zərurət təşkil etməlidir. Mütaliə nəticəsində əldə edilən hər bir nailiyyət özünü real həyatda, təcrübədə müvafiq biruzə verir və gələcək həyat fəaliyyətində qazanılacaq istənilən uğur bu günün mütaliəsinin səviyyəsi ilə xarakterizə olunur. Baş verən ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi dəyişikliklər, kataklizmlər əhəlinin mütaliə səviyyəsinə, ictimai intellektə öz mənfəi, yaxud

müsbət təsirini göstərir. Əhalinin mütaliə səviyyəsi dedikdə adamların nə qədər oxuması, eyni zamanda həm də necə oxuması suallarını əhatə edən problem nəzərdə tutulur. Bütün bu problemlərin həlli isə birinci növbədə kitabdan ictimai istifadəni təşkil edən müəssisələr-kitabxanaların fəaliyyəti ilə bağlıdır. Məhz kitabxanalar humanitar müəssisə kimi ən etibarlı, iqtisadi cəhətdən sərfəli, azad istifadə hüququna görə əlverişli mütaliə müəssisəsidir.

“Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda göstərilir: “Kitabxana xidmətinin vəzifəsi kitabxana sərvətlərinin, dünya ədəbiyyatı nümunələrinin etibarlı şəkildə toplanması, qorunması və gələcək nəsillərə çatdırılmasından, onların əhali arasında geniş təbliğindən, bəşəri dəyərlərə yiyələnmək, müstəqil və yaradıcı düşünən vətəndaş yetişdirilməsinə fəal yardım etməkdən ibarətdir” (5).

Cəmiyyət üzvlərinin intellektual potensiallarının inkişaf etdirilməsi işi hər bir fərdin ayrı-ayrılıqda savadının artırılması və maarifləndirilməsi ilə başlanmalıdır. Bu mənada oxucu ilə kitabxanaçının təkbətək təmasını təmin edən kitabxananın, eləcə də bu işin fəal iştirakçısı kitabxanaçının rolu danılmazdır. “Kitabxanalar bəşəriyyətin mədəni sərvətlərini toplayan, mühafizə edən, saxlayan, ictimai istifadə üçün nəsil-dən-nəslə çatdıran, cəmiyyətin tərəqqi və inkişafında yaxından iştirak edən, cəmiyyət üzvlərinin, bütün insanların mədəni və intellektual səviyyəsinin yüksəldilməsinə kömək edən, gənc nəslin təhsil və tərbiyəsində yaxından iştirak edən, öz ətrafında böyük oxucu dairəsi toplayıb onlara informasiya və kitabxana xidmət göstərən, oxucuların tələbatını ödəməklə mütaliə prosesinə kömək edən sosial institutdur” (6, 12).

Bəşər mədəniyyətinin tərkib hissəsi olan mütaliə mədəniyyətini cəmiyyət daxilində formalaşdırmaq, onu ictimai hadisəyə çevirmək üçün əla texniki avadanlıqlarla, kompüter və sürətçixartma texnikası ilə təchiz edilmiş zəngin maddi-texniki bazaya malik olan kitabxanalar həm ən müasir, həm də klassik təbliğat üsullarından istifadə edə bilər. Belə ki, fondun tərkibi, toplanmış qiymətli kitablar, həmçinin kitabxanaya yeni daxil olan, eyni zamanda yeni çap olunmuş ədəbiyyat haqqında kitabxanalar yerli radio və televiziya kanalları, ədəbi jurnal və qəzet nömrələrində, eləcə də kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya profilli dövri nəşrlərdə məlumat verir. Lakin təbliğat üsulu dedikdə bu və ya digər ədəbiyyat nümunəsi haqqında sadəcə məlumat verilməsi nəzərdə tutulmur. Əhalini kütləvi surətdə mütaliəyə cəlb etmək üçün toplanmış mədəni sərvətlərin adamlara mümkün qədər çox yaxınlaşdırılması tələb olunur. Bunun üçün kitabxanalar öz xətti ilə hər hansı bir radio, yaxud televiziya verilişlərində kitaba maraq oyadan, ədəbi əsərləri və poeziya nümunələrini kütləvi dildə təbliğ edə biləcək daimi rubrikalar apara bilərlər. Bundan başqa, şair və yazıçıların özləri ilə, ədəbiyyat tənqidçiləri və publisistlərlə söhbətlər, görüşlər təşkil edib onların televiziya vasitəsilə yayımlandırılması da müasir tipli kitabxanaların təbliğat üsullarındandır.

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan televiziyası ilə vaxtilə yayımlanan “Kitab köşkü”, “Həftəası” kimi verlişlər bu qəbilədən idi. “Otel otağı”, “İtkin gəlin” və s. kimi bədii əsərlərin müəllifləri ilə bilavasitə təmas təşkil edən “Həftəası” verlişinin cəmiyyət üzvləri arasında yaratdığı əlaqə müasir tipli kitabxanalar üçün nümunə və təcrübi nəticə ola bilər. Hazırda ölkə kitabxanaları ictimai mütaliə hərəkatını formalaşdırmaq üçün özünün klassik vasitələrindən, əyani və şifahi təbliğat üsullarından istifadə edir. Bunlar da əsasən kitabxanalarda keçirilən kitab icmalları və müzakirələri, kitab sərgiləri, oxucu konfransları, söhbətlər, disput və viktorina kimi kütləvi tədbirlərdir. Müxtəlif mövzulara həsr olunmuş bu cür tədbirlərin gənc nəslin təfəkkürünün, intellektual səviyyəsinin formalaşmasında, milli mədəni tariximizin olduğu kimi yeni nəslə çatdırılmasındakı rolu əvəzəlməzdir. Bu cür tədbirləri kitabxanalar təkcə öz hüduqları çərçivəsində deyil, həm də məktəb və digər tədris müəssisələrində, o cümlədən başqa mədəni-maarif müəssisələri ilə keçirməklə cəmiyyətin mütaliə fəaliyyətində yaxından iştirak edirlər.

Mütaliə məqsədyönlü, dərk olunmuş tələbatdan doğaraq həyata keçirilən prosesdir və mütaliə mədəniyyəti dedikdə, əsasən: a) konkret məqsəd və mükəmməl mütaliə vərdisləri ilə idarə olunan, ardıcıl və mütəşəkkil surətdə həyata keçirilən vahid bir sistemə söykənən oxu prosesi; b) nə oxuduğunun fərqi varan, əsas ideya və mənanı seçib ayıra bilən, müəllifin fikrini dəqiq tutan oxucunun psixi, fikri-mnemonik fəaliyyəti nəzərdə tutulur.

Hər iki şərt nəzərə alınmaqla oxucuların mütaliəsi onların fərdi-psixoloji keyfiyyətlərinə, həyat stimuluna uyğun şəkildə istiqamətləndirilməlidir. Bu vəzifənin müvəffəqiyyətli icrası isə ilk növbədə kitabxanaçının öhdəsinə düşür. Kitabxana şəraitində oxucunu aktiv mütaliyə cəlb etmək üçün kitabxanaçının özü güclü mütaliəçi olmalıdır. Bundan başqa, xüsusilə oxucu ilə bilavasitə təmasda olan kitabxanaçı elementar psixoloji biliklərə sahib olmalı, ünsiyyətə meyilli olmalı, əsl və etibarlı informasiya mənbəyi kimi çıxış etməlidir. Kitabxana və oxucu arasında canlı ünsiyyət, ictimai mütaliə atmosferi yaratmaq kimi vəzifələr kitabxanaçının qarşısında məqsəd kimi qoyulmuşdur. Bu vəzifələrin öhdəsindən gəlmək üçün kitabxanaçı ən əvvəl:

1. İstənilən şəraitdə öz vəzifəsini dərk etməli;
2. Oxucu ilə söhbət zamanı onun üçün maraq kəsb edən mövzunu asanlıqla seçməli və bu mövzuda öz mülahizələrini bölüşməli;
3. Oxucunu aktiv mütaliyə cəlb etmək üçün bütün kitabxana vasitələrindən ümumi əyani və şifahi təbliğat üsullarından uğurla istifadə edə bilməli;
4. Dinləmək bacarığına malik olmalı, oxucularla özü arasında ikitərəfli ünsiyyət yaratmalıdır (7, 29-31).

Ümumiyyətlə, mütaliənin istiqamətləndirilməsi vəzifəsi həvalə edilən kitabxanaçı öz işini elə qurmaldır ki, nəinki kitabxana oxucunun həyatında, həm də oxucu kitabxananın həyatında fəal iştirak etsin və önəmli yer tutsun.

Mütaliənin cəmiyyət üzvləri arasında kitabxana qaydasında yayılması, hər şeydən əvvəl, kitabxanaya böyük oxucu gəlişini nəzərdə tutur. Bunun müqabilində kitabxanalar istər fərdi, istərsə də kütləvi təbliğat üsullarından istifadə etməklə oxucularla intensiv iş aparırlar. Kitabxanalarda həyata keçirilən kütləvi tədbirlər mövcud mədəni sərvətlərin daha aktiv və cəmiyyət etibarilə səmərəli təbliğini, nəinki ayrı-ayrı oxucu qruplarının, bütöv oxucu kontingentinin kitabxanalara cəlb olunmasını nəzərdə tutur. Bu cür təbliğat üsulları ayrı-ayrı oxucuların tələbatlarına cavab verməklə yanaşı, həm də onları bir növ qabaqlayır, yeni-yeni maraqların yaranıb formalaşmasına xidmət edir.

Cəmiyyət üzvlərinin mənəvi sərvətlərdən tam və rahat istifadə edə bilməsi, mövcud mədəni sərvətlər və kitab ehtiyatı əsasında, kitabxana şəraitində şəxsi təhsil qazanması üçün kitabxanalar hər cür imkanlara malikdir və bu imkanları oxucuların istifadəsinə yönəltmək vacibdir. “Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 22-ci maddəsində göstərilir: “Kitabxanalar oxucuların mədəniyyət təsisatları və mədəni sərvətlərdən istifadə etmək hüquqlarını, habelə məlumat əldə etmək azadlığını təmin etməli, onların kitabxana fondlarından tam istifadə etməsi üçün hər cür şərait yaratmalıdırlar” (5).

Qanunun aliliyini və humanist məramlarını əldə rəhbər tutaraq insanların mütaliəsini təşkil edib istiqamətləndirmək işində kitabxanalar aşağıdakı vəzifələri həyata keçirməyə borcludurlar:

1. Cəmiyyətin hazırkı mənəvi tələbatını yaxşı bilmək, ona uyğun olaraq öz fondunu komplektləşdirmək;
2. Mövcud və yeni kitabların varlığı haqqında əhaliyə müntəzəm məlumat vermək;
3. Bütün klassik və müasir təbliğat üsullarından istifadə etməklə kitab təbliğini həyata keçirmək;
4. Əhalinin mütaliə səviyyəsini həm cəmiyyət, həm də keyfiyyət etibarilə tədqiq etmək və onun yüksəldilməsinə çalışmaq;
5. Kitabxanaya oxucu gəlişini, eləcə də kitabxanaların cəmiyyətin həyatında yaxından iştirakını artırmaq.

İnsanın öz ixtisası və peşəsi üzrə biliklərə dərinlən yiyələnməsi, bu sahədə yeni yaranan biliklərdən və məlumatlardan xəbərdar olmaq, onu lazımı səviyyədə mənimsəmək, bir ziyalı kimi elm və texnikanın inkişafını izləmək, imkan daxilində onun müvafiq cəhətlərindən səmərələnmək bir sözlə intellektual imkana malik olmaq yalnız şəxsi təhsil vasitəsilə yarana bilər.

Həyatda bəzən mütəxəssislər arasında elələrinə rast gəlinir ki, onlar yalnız rəsmi təhsillə kifayətlənir, ixtisasları ilə əlaqədar fəaliyyətlərini həmin təhsilin nəticəsi çərçivəsində qururlar. Halbuki rəsmi təhsil kamil şəxsiyyətin, öz dövrünün tələblərinə cavab verən yüksək ixtisaslı mütəxəssisin yetişməsi üçün yalnız istiqamətverici xarakter daşıyır. Bu baxımdan şəxsi təhsil mütaliəsi hər bir kəs üçün intellektual inkişaf vasitəsi kimi vacib xarakter daşıyır.

İstər ali məktəbi, istərsə də orta ixtisas məktəbini lazımi səviyyədə bitirmək və onu həyatın inkişaf səviyyəsilə uzlaşdırmaq, həm də özünün işlədiyi kollektivin intellektual atmosferində bir şəxsiyyət kimi tanınmaq üçün şəxsi-təhsil müəlisəsi ilə müntəzəm məşğul olmaq günün ən vacib tələbidir. Buna görə ölkədə şəxsi-təhsil müəlisəsinin daha geniş kütləvi xarakter almasına nail olmaq vacibdir ki, bunun da əsas təşkilatçısı və təminatçısı kitabxanalardır.

ƏDƏBİYYAT

1. *Sosiologiya: Dərslük. Bakı, 2005, s.55.*
2. *Yaşlıların təhsili haqqında Hamburq Bəyannaməsi // Təhsil gündəmi. 2003, 26 sentyabr.*
3. *Yaşlıların təhsilinə dair Birinci Milli Konfransın Bəyannaməsi. Bakı, 12-13 sentyabr 2003-cü il // Təhsil gündəmi. 2003, 26 sentyabr.*
4. *Библиотечное обслуживание: Теория и методика (Учебник). Москва, 1996, с.43.*
5. *“Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Maddə 20 // Azərbaycan. №58. 1999, 14 mart.*
6. *Xələfov A.A. Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi. Dərslük. 2 hissədə. I hissə. Bakı, 2004, s.12.*
7. *Салыгина Т., Жданова Т. Увидеть себя чужими глазами // Библиотека. 1993, №4, с.29-31.*

БИБЛИОТЕКИ КАК ОРГАНИЗАТОРЫ МАССОВОГО ЧТЕНИЯ

С.М.РЗАЕВ

РЕЗЮМЕ

В статье разрабатывается деятельность библиотек как организаторы массового чтения в стране.

LIBRARIES AS ORGANIZORS OF MASS READING

S.M.RZAYEV

SUMMARY

The article deals with the activity of libraries as the organizers of mass reading in the country.